

HƏYAT BİLGİSİ

1

Dərslik

IAAYIH

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin,*
sözləri *Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hər bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYIH

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYIHƏ

LAYIH

GÜLƏR MEHDİYEVA
AYGÜN HƏŞİMOVA

Ümumtəhsil
məktəblərinin

Həyat
bilgisi fənni üzrə **DƏRSLİK**

1 -cü sinfi üçün

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
aspoligraf.ltd@gmail.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığa görə əvvəlcədən təşəkkür edirik!

LAYİHƏ

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

I. TƏBİƏT VƏ BİZ

1. Canlılar və cansızlar 6
2. Ətraf mühit 8
3. Bizi əhatə edən təbiət ... 10
4. Ev heyvanları 12
5. Vəhşi heyvanlar 14

II TƏBİƏT HADİSƏLƏRİ

6. Gecə və gündüz 18
7. Yay 20
8. Payız 22
9. Qış 24
10. Yaz 26

III. QİDALARIMIZ

11. Dənli bitkilər 30
12. Meyvələr
və tərəvəzlər 32
13. Ət məhsulları 34
14. Süd məhsulları 36

IV. ƏTRAFIMIZDAKI İNSANLAR

15. Ailə 40
16. Kollektiv 42
17. Hüquqlarımız
və vəzifələrimiz 44
18. Ünsiyyət 46

V. VƏTƏNİMİZ

14. Süd məhsulları 36
19. Azərbaycanın
dövlət rəmzləri 50
20. Azərbaycan pulu 52
21. Bayramlarımız 54
22. Dini bayramlar 56

VI. SAĞLAMLIĞIMIZ VƏ TƏHLÜKƏSİZLİYİMİZ

23. Sağlam olmaq üçün
nə etməliyik? 60
24. Evdə 62
25. Küçədə 64
26. Yolda və nəqliyyatda 66
27. Qəza baş verərsə 68

ŞƏRTİ İŞARƏLƏR

Sizin bələdçiləriniz

Maraqlıdır

Gəlin düşünək

Tapmaca

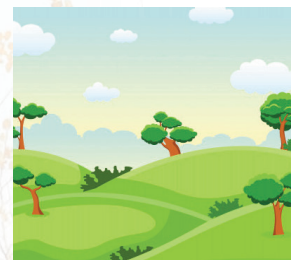

Öyrəndik

Diqqətli və
ehtiyatlı olun

LAYIHƏ

Tabiat və biz

TƏBİƏT insanı əhatə edən ətraf aləmdir. Təbiət canlılara və cansızlara ayrılır.

Bu mövzularda siz canlı və cansızların fərqiini öyrənəcək, təbiət haqqında maraqlı məlumat alacaqsınız.

LAY

1. CANLILAR VƏ CANSIZLAR

Ətrafda gördüklərimiz **canlı** və **cansızlara** ayrılır.

Şəkildə gördüklərinizi danışın.

Burada həm canlılar, həm də cansızlar var. Gəlin onları seçək.

Canlılar cansızlardan hansı xüsusiyyətləri ilə fərqlənir? Bu xüsusiyyətləri birlikdə müəyyən etməyə çalışaq.

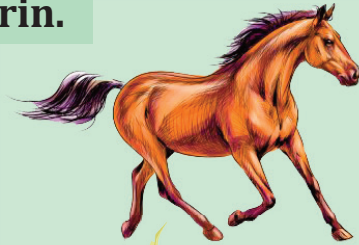
Qida canlılara nə üçün lazımdır?

Canlıların yaşamaq üçün daha nələrə ehtiyacı var?

Bəs bu şəkillər canlıların hansı xüsusiyyətini göstərir?

Şəkillərdə uyğunluq varmı? Uyğun olan şəkilləri birləşdirin.

İndi də gəlin onlar arasındakı fərqi müəyyən edək.

İnsanlar, heyvanlar və bitkilər canlıdır. Canlıların havaya, suya, qidaya ehtiyacı var, çünki canlılar tənəffüs edir, qidalanır, böyüyür. Cansızlar isə tənəffüs etmir, qidalanmır, böyümür.

LAYIHİ

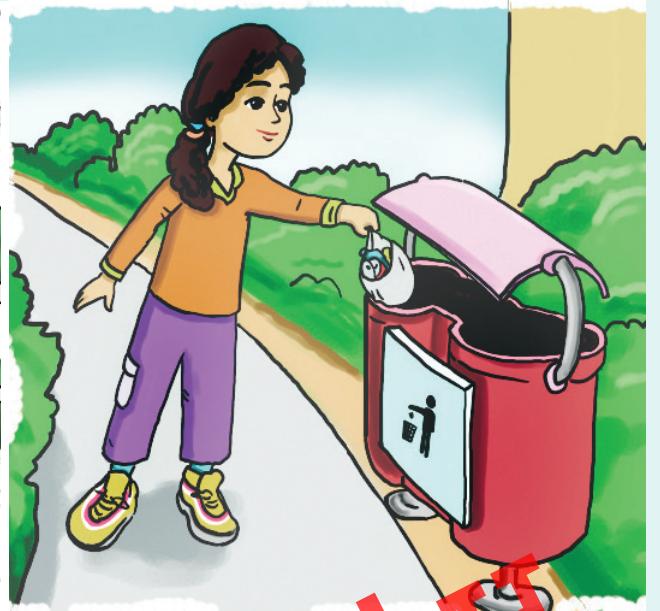
2. ƏTRAF MÜHİT

Günün bir hissəsini evdə, bir hissəsini məktəbdə keçirirsiniz. Boş vaxtlarınızda parkda, həyətdə oynayırırsınız. Olduğunuz yerlərdə ətrafınızın təmizliyinə diqqət edirsinizmi?

Otağın hansı halı xoşunuza gəlir?

Yaşadığımız yerdə daha haraları təmiz və səliqəli saxlamalıyıq?

Sizcə, bu şəhərlərdən hansında canlılar daha sağlam olar?

Bu şəhərlər bir-birindən necə fərqlənir? Bu fərqlər nə üçün yaranıb?

Ətrafımızın təmizliyi
üçün bu paketlərin
hansından istifadə
etmək lazımdır?

Bizim sağlamlığımız ətraf mühitin təmizliyindən asılıdır.
Sağlam olmaq üçün evimizi, həyətimizi, küçəmizi, sinif
otağımızı təmiz saxlamalıyıq.

LAYIQTİ

3. BİZİ ƏHATƏ EDƏN TƏBİƏT

Təbiətdə **dağlar, düzənliklər, çaylar, göllər** vardır.

Şəkildə gördüklərinizi danışın.

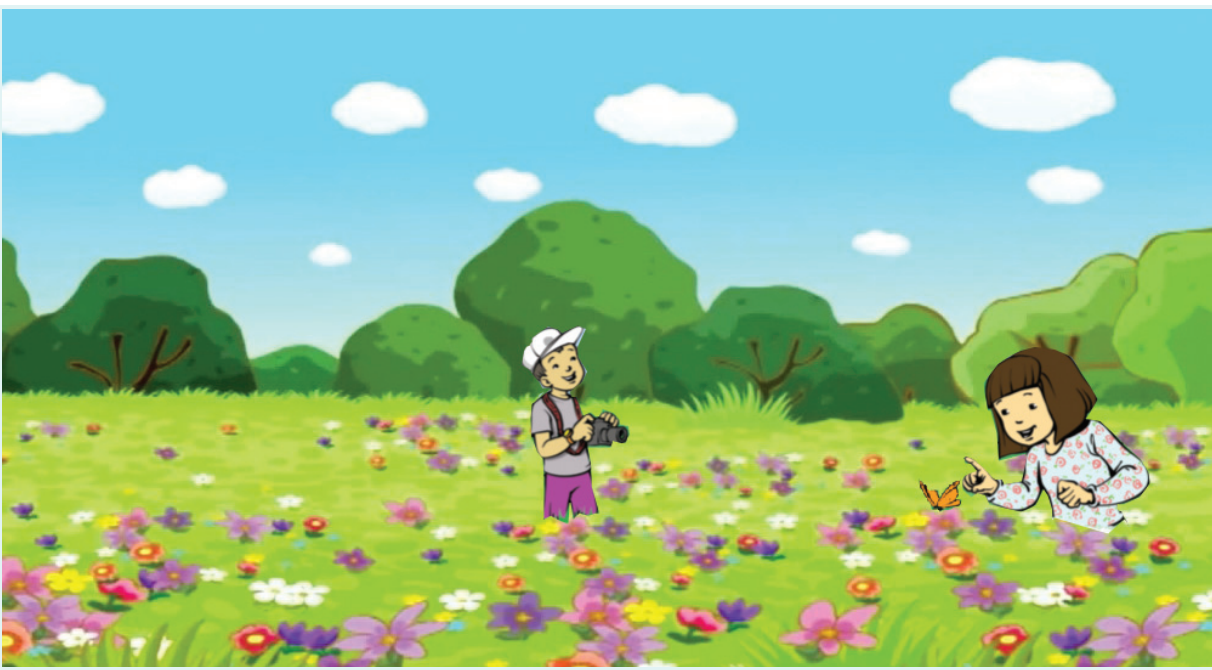

Şəkildə həm dağ, həm də təpə vardır.
Onları seçib göstərə bilərsinizmi?

Dağla təpə bir-birinə nə ilə oxşardır?
Bəs onlar necə fərqlənir?

Dağdan gəlir,
Daşdan gəlir,
Qəzəbli bir
Aslan gəlir.

Uşaqların gəzdiyi yer düzdür. Belə yerə nə deyirlər?

Oğlan balığı harada tutur:
göldə yoxsa çayda?

Qayıq harada üzür?

Söyləyə bilərsinizmi göl
çaydan necə fərqlənir?

Bu, dərədir. Dərə iki dağ
və ya təpə arasında, eləcə
də düzənlikdə uzun dərin
çuxurdur.
Şəklə əsasən deyə bilərsi-
nizmi bu dərə dağda, yoxsa
düzənlikdədir?

Təbiətdə dağlar, təpələr, düzənliklər, çaylar və göllər vardır. Dağ hündür, təpə alçaq olur. Düzənlik düz yer, dərə uzun dərin çuxurdur. Çay axır, göl isə axmır.

4. EV HEYVANLARI

İnsanların bəslədiyi heyvanlar var. Bunlara **ev heyvanları** deyilir.

Şəkildə hansı ev quşlarını görürsünüz?

Biz ev quşlarından necə istifadə edirik?

İnsanlar ev quşlarının qayğısına necə qalırlar?

Ev quşlarının saxlandığı yerə nə deyirlər?

Burada hansı ev heyvanlarını görürsünüz?

İtin insanlara nə faydası var?

Hansı heyvanlardan yük daşımaq üçün istifadə edilir?

Qoyunun yunu niyə qırırlar?

Sizcə, ev heyvanları insanların qayğısı olmadan yaşaya bilərlərmi?

Alındığı heyvanlara uyğun olaraq məhsulların altındakı çərçivələri rəngləyin. İki cavabınız olsa, çərçivəni bölün.

inək -

qoyun -

toyuq -

Ev heyvanlarının insanlara ehtiyacı var. İnsanlar onları yemləyir, aclıqdan, soyuqdan və xəstəliklərdən qoruyurlar. Ona görə də bu heyvanlar həmişə insanların yaxınlığında olurlar. İnsanların da ev heyvanlarına ehtiyacı var.

LAYIHƏ

5. VƏHŞİ HEYVANLAR

Vəhşi heyvanları insanlar bəsləmirlər. Vəhşi heyvanlar insanlardan uzaqda yaşayırlar.

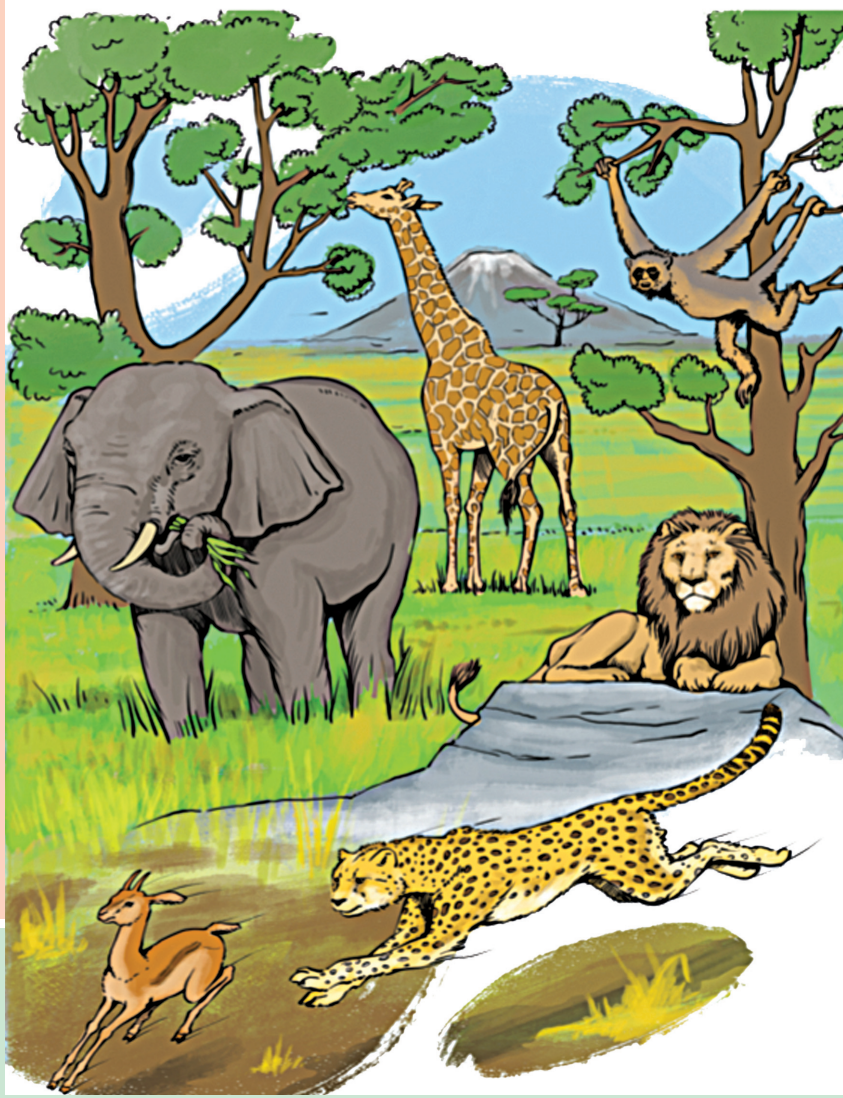
Şəkildə hansı vəhşi heyvanları görürsünüz?

Ayı ətdən başqa armud və bal yeməyi də sevir.

Vəhşi heyvanlar bir-birindən hansı xüsusiyyətləri ilə fərqlənir?

Vəhşi heyvanlar harada yaşayırlar?

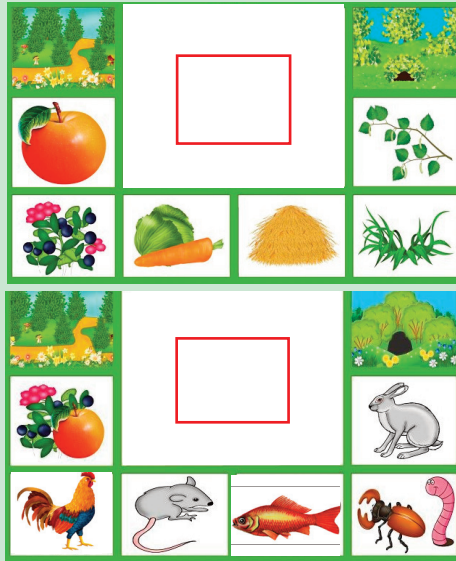
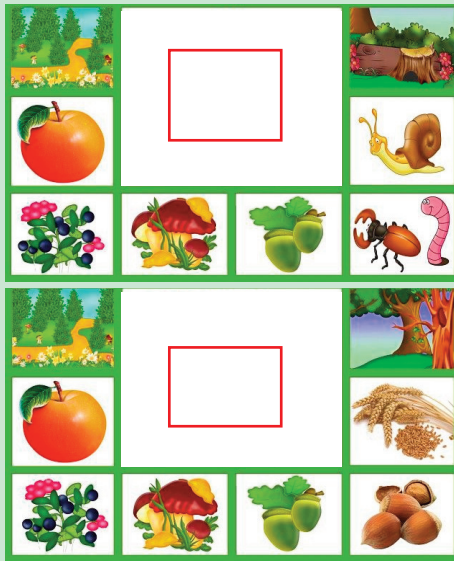
Bu heyvanlardan hansı yırtıcı, hansı otqeyəndir?

Vəhşi heyvanlar təhlükələrdən necə qorunurlar?

Meşələr olmasa, sizcə, meşə heyvanları yaşaya bilərmə?

İnsanlar vəhşi heyvanlara necə kömək edə bilərlər?

Aşağıdakı heyvanların yuvasını və yemini tapın.

Vəhşi heyvanlar meşələrdə, çöllərdə yaşayırlar. Onların bəzisi ot, bəzisi ət yeyir. Onlar yuvalarını özləri qurur, qida əldə edir, balalarının qayğısına qalırlar. Vəhşi heyvanların yaşaya bilməsi üçün insanlar təbiəti qorumağıdır.

LAVIJE

ÖZÜNÜ YOXLA. №1

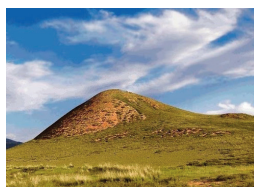
1. Canlıları qırmızı, cansızları sarı rənglə göstərin.

2. Tullantıları uyğun qablara atın.

3. Dağı və çayı seçib ilə işarələyin.

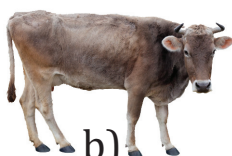

4. Hansı heyvanın südündən yağ hazırlanır?

a)

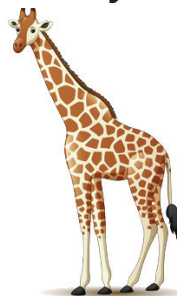
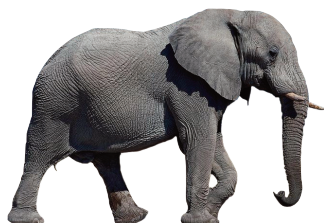
b)

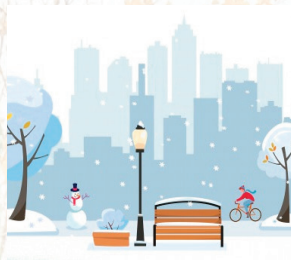

c)

5. Otyeyən heyvanları yaşıl, ətyeyən heyvanları qırmızı rənglə işarələyin.

Tabiat hadisələri

Təbiət daim dəyişilir. Gü-nəş çıxıb-batır, külək əsir, yağış, qar yağır, çaylar axır. Fəsilər dəyişir, toxum gö-yərir, ağaclar yarpaqlayır, meyvələr yetişir. Bu mövzu-larda belə təbiət hadisələ-rindən danışılacaq.

LAZIM

6. GECƏ VƏ GÜNDÜZ

Gün gecə və gündüzdən ibarətdir. Siz səhər yuxudan oyanır, axşam düşənə qədər çoxlu işlər görürsünüz.

Şəkildə nə görürsünüz?

O hansı quşdur ki, bir qanadı ağdır, bir qanadı qara.

Gecə və gündüz necə yaranır?

Gecə ilə gündüz bir-birindən necə fərqlənir?

Sizcə, hansı fəsilə gündüzlər uzun olur?

Bizim ölkədə gecə olanda bəzi ölkələrdə səhər, bizdə səhər olanda bəzi ölkələrdə gecə olur.

Şəkillər arasında nə fərq var?

Gün hansı hissələrə bölünür?

Siz gün ərzində hansı işləri görürsünüz?

Şəkillər günün hansı vaxtlarını göstərir? Şəkilləri onlara uyğun olan saatlarla birləşdirin.

Yer kürəsi daim fırlanır. O fırlandığı üçün gecə və gündüz yaranır. Biz səhər oyanır, məktəbdə dərs oxuyur, günorta evə qayıdıb nahar edir, dərslərimizi hazırlayırıq. Axşam ailəmiz birlikdə şam yeməyi yeyin.

LƏYİLİ

7. YAY

İlin dörd fəslindən biri yaydır. İyun, iyul, avqust yay aylarıdır.

Şəkildə gördüklərinizi danışın.

Yay başqa fəsilərdən hansı xüsusiyyətləri ilə fərqlənir?

Günəş şüalarının insanlara nə faydası var?

Yayda insanlar hansı işləri görürlər?

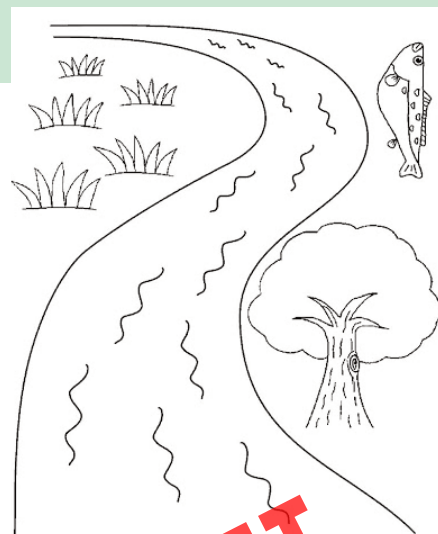
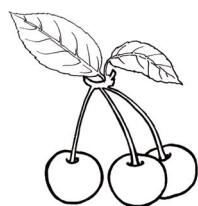
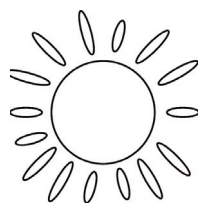

Sizcə, oğlan otu
nə üçün biçir?

Uşaqlar nənə
və babaya han-
sı işdə kömək
edirlər?

Yaydan sonra
hansı fəsil
gəlir?

Boyalardan
istifadə edib
şəkilləri
rəngləyin.

Yay ən isti fəsildir. Yayda məktəblilər tətillə çıxırlar. İnsanlar dənizdə çimir, istirahət edirlər. Yayda qış üçün hazırlıq görülür.

LAYIHƏ

8. PAYIZ

Yaydan sonra payız fəslı gəlir. Sentyabr, oktyabr, noyabr payız aylarıdır.

Şəkildə gördük-
lərinizi danışın.

Payızda təbiət
necə dəyişir?

Uşaqların geyi-
mi yaydakından
necə fərqlənir?

Payız meyvələ-
rindən nə
hazırlanır?

Uşaqların yığdığı
hansı meyvələrdir?

Payızda daha hansı
meyvələr yetişir?

Bu iki şəkil arasındakı fərqi necə izah edə bilərsiniz?

Göydən gələ-gələ, düşür gilə-gilə,
Bunun adı nədir, gərək hamı bilə.

Payız məhsullarını rəngləyin.

Payızda havalar sərinləşir. Tez-tez yağışlar yağır. İnsanlar isti geyinir, quşlar isti ölkələrə köçür. Gündüzlər gündən-günə qısalmır.

LAYIHƏ

9. QIŞ

Payızı qış fəsli əvəz edir. Dekabr, yanvar, fevral qış aylarıdır.

Şəkildə gördüklərinizi danışın.

Qış başqa fəsillərdən necə fərqlənir?

İnsanlar qışda necə geyinirlər?

Hansı ağaclar qışda yarpağını tökmür?

Qışda quşların yem tapması nə üçün çətinləşir?

İnsanlar qışda quşlara necə kömək edə bilərlər?

Qış fəslində hansı heyvanlar yem tapmaqda çətinlik çəkir?

Bir çox heyvanlar yuvalarına çəkilib bütün qışı yatırlar.

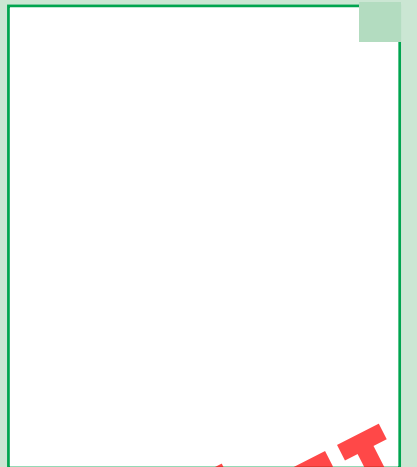
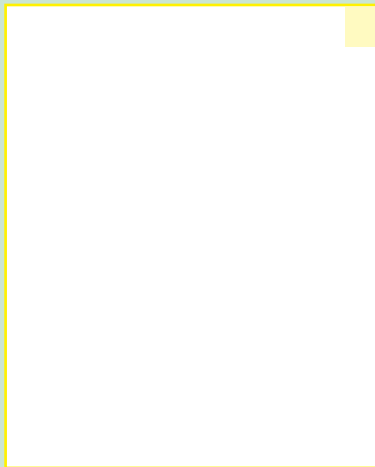
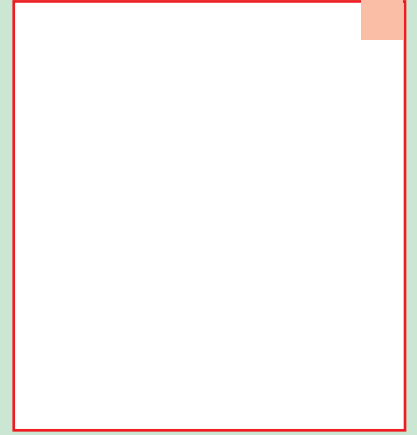
Tapmacaların cavablarını tapıb çərçivələrə şəklini çəkin.

İki kürküm var,
On qardaşa çatar.
Bunu kim tapar?

Bayırda sağdı,
Pambıqdan ağdı,
Evə gələr, suya dönər.

Saç-saqqalı ağappaq,
Əlində buzdan çomaq.
Bizə hədiyyə verdi,
Yeni ili gətirdi.

Burnu kökdür,
Gözü kömür,
Vedradəndir papağı.
İsti sevmir,
Yayda gəlmir,
Qışda olur
Uşaqların qonağı.

Qış ilin ən soyuq fəslidir. Qışda heyvanların yem tapması çətinləşir. Qış fəslində gecələr uzun olur.

LAYIHƏ

10. YAZ

Qışdan sonra yaz fəslı gəlir. Mart, aprel, may yaz aylarıdır.

Şəkildə gördüklərinizi danışın.

Yazda təbiətdə hansı dəyişikliklər olur?

Yazın ilin hansı fəslı ilə oxşarlığı var?
Bu oxşarlıqları söyləyə bilərsinizmi?

Yaz fəslində çayların suyu nə üçün çoxalır?

Yazda insanların geyimi necə olur?

Bağda uçar
Səhər-səhər,

Verər bizə

LAYİH

Yazda insanlar hansı işləri görürlər?

Hər çiçəyi öz meyvəsi ilə birləşdirin.

badam çiçəyi

alça çiçəyi

ərik çiçəyi

şaftalı çiçəyi

gavalı çiçəyi

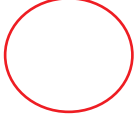
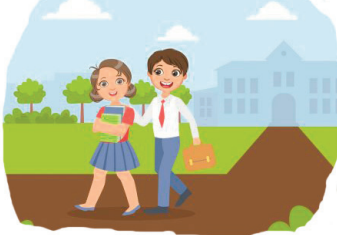

Yaz fəslində təbiət canlanır, ağaclar tumurcuqlayıb çiçək açır. Tarlalarda əkin başlanır. Quslar isti ölkələrdən qayıdırlar. Gündüzlər gündən-gündə uzanır.

LAVIHI

ÖZÜNÜ YOXLA. №2

1. Şəkillərdəki vaxta uyğun olan saatları dairələrdə yazın.

2. Təbiət hansı fəsildə dincəlir?

3. Hansı geyimlər payız fəsinə uyğundur?

a)

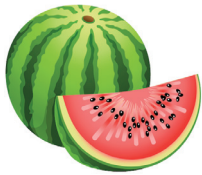

b)

c)

2. Bu meyvələrdən hansı yayda yetişmir?

a)

b)

c)

2. Yazdan xəbər verən quşu seçin.

a)

b)

c)

LAYİH

Qidalaramız

Qida insanın yaşaması üçün vacib olan amillərdən biridir. Bu mövzularda siz insanın sağlamlığı üçün vacib olan qida məhsulları haqqında məlumat alacaqsınız.

LAYIHƏ

11. DƏNLİ BİTKİLƏR

Buğda, qarğıdalı, günəbaxan, mərci, qarabaşaq, arpa **dənli bitkilərdir**. Dənli bitkilər **tarlalarda** becərilir.

Şəkildəki bitkilərdən hansılarını tanıyırsınız?

Bunlara nə üçün dənli bitki deyirlər?

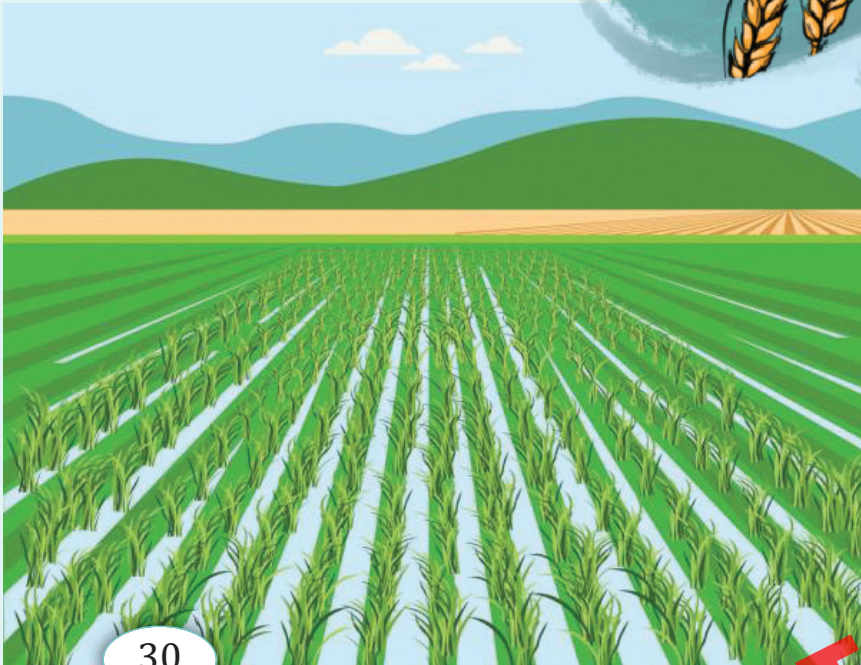
İnsanlar dənli bitkilərdən necə istifadə edirlər?

Dənli bitkilərdən hansı yeməklər hazırlanır?

Hansı dənli bitkilərdən yağ alınır?

Ev heyvanlarının bəslənməsində hansı dənli bitkilərdən istifadə olunur?

Plovu hansı dənli bitkilərdən bişirmək olar?

Undan nələr hazırlanır?

Şəkildə çörəyin necə hazırlanması göstərilib. Şəklə baxıb çörəyin necə hazırlandığını danışa bilərsinizmi?

Balacayam, sarıyam, Deməyin ki, dariyam. Sizə çörək oluram, Zəmilərin bariyam.

Çörək yalnız buğdadan deyil, başqa dənli bitkilərdən də hazırlanır.

Dənli bitkilər vitamin və bəsləyici maddələrlə zəngindir. Dənli bitkilərdən un, yağ və başqa məhsullar alınır. Ev heyvanlarının bəslənməsində də dənli bitkilərdən istifadə olunur.

12. MEYVƏLƏR VƏ TƏRƏVƏZLƏR

Meyvələr **bağlarda** və **bostanda**, tərəvəzlər **dirrikdə** yetişdirilir.

Şəkillərdə nələri görürsünüz?

Bu meyvələrin hansılarının qabığı soyulur?

Şəkillərdən hansıları şirəli, hansıları quru meyvələrdir?

İnsanlar tərəvəzlərdən necə istifadə edirlər?

Tərəvəzlərdən hansıları torpağın altında, hansıları torpağın üstündə yetişir?

Mən dirriyin
bəyiyəm,
Dolmanın
köynəyiyəm,
Məndən yaxşı
borş olar,
Kim yeyərsə,
xoş olar.

Nəvə və baba
harada işlə-
yirlər? Onlar
nə becəririlər?

Tərəvəzlərin yanındakı çərçivəni qazanın rəngində, meyvələrin yanındakı çərçivəni isə qrafinin rənginə boyayın.

Təzə meyvə-tərəvəz vitaminlərlə zəngindir. Meyvə və tərəvəz yemək insanın sağlamlığı üçün çox faydalıdır.

LAYIHƏ

13. ƏT MƏHSULLARI

Gündəlik həyatımızda vacib olan ərzaqlardan biri də ətdir.

Şəkildə hansı ət məhsullarını görürsünüz?

Azərbaycan mətbəxində ən çox hansı heyvanların ətindən istifadə olunur?

Ətdən hansı yeməklər hazırlanır?

Sizcə, nə üçün həkimlər çoxlu balıq yeməyi məsləhət görürlər?

Şəkildə gördük-
lərinizi danışın.

Ət qidalarının
bitki qidaların-
dan fərqi nədir?

İnsanlar ət məh-
sullarından nə
üçün istifadə
edirlər?

Dünya ölkələ-
rinin mətbəxin-
də başqa heyvanların
da ətindən yeməklər
hazırlanır.

Bu bərabərliyi necə izah edə bilərsiniz?

Sağlamlıq + uzunömürlülük = az ət + çoxlu bitki qidaları

Uyğunluğu müəyyən edib çərçivələri rəngləyin.

Qidamızın bir hissəsini ət məhsulları təşkil edir. Ət məhsullarının tərkibində meyvə və tərəvəzlərdə ol-
mayan faydalı maddələr vardır.

LAYIHƏ

14. SÜD MƏHSULLARI

Süd məhsulları da bizim əsas qidalarımızdandır. Süddən hazırlanan qidalara **ağartı məhsulları** da deyilir.

Şəkildə hansı məhsulları görürsünüz?

Süd məhsullarının sağlamlıq üçün faydası nədir?

Süd məhsulları bir-birindən dadına görə necə fərqlənir?

Hansı süd məhsulları rənginə görə digərlərinə bənzəmir?

İstifadə etdiyimiz süd məhsulları əsasən hansı ev heyvanının südündən hazırlanır?

Dünyanın bir sıra isti ölkələrində insanlar dəvə, soyuq ölkələrində maral südündən istifadə edirlər. Bəzi ölkələrdə isə at südündən *kumis* adlı içmək hazırlayırlar.

Qar kimi ağdı,
Su kimi axdı.

Uşaqlar hansı vaxtın yeməyini yeyirlər?

Südlə hansı dənli bitkilərdən sıyıqlar bişirilir. Siz dənli bitkilərdən hazırlanmış hansı sıyığı sevirsiniz?

Səhər yeməyi üçün faydalı olan süd məhsullarını seçin.

qatıq

yağ

ayran

pendir

süd

Ağartı məhsulları səhər yeməyimizin əsasını təşkil edir. Bu qidalar sümüklərimizin möhkəmlənməsi üçün faydalıdır.

LAYIHƏ

ÖZÜNÜ YOXLA. №3

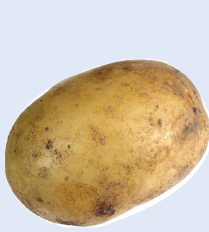
1. Hansı dənli bitkidən duru yağ hazırlanmır?

2. Payız meyvələrini seçin.

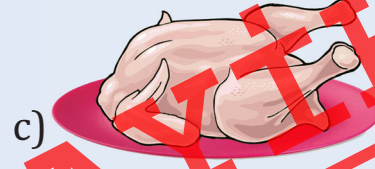
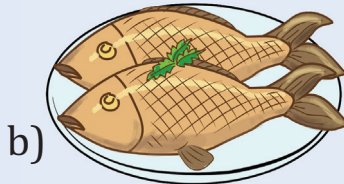
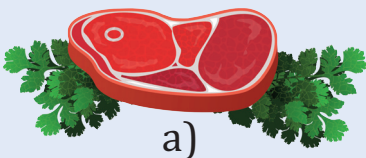
3. Hansı tərəvəzlər yalnız bişirilmiş yeyilir?

4. Boş xananın yerinə hansı şəkil olmalıdır?

5. Hansı ət məhsulundan kolbasa hazırlanmır?

LAYİH

Ətrafımızdakı insanlar

Ətrafınızda çoxlu yaxın və doğma insanlar vardır. Bunlar sizin valideynləriniz, bacı-qardaşınız, məktəb yoldaşlarınızdır. Onlarla bir arada mehriban yaşamaq üçün siz ünsiyyət qaydalarını, öz vəzifələrinizi və hüquqlarınızı bilməlisiniz.

İNTİHAR

15. AİLƏ

Ata, ana, bacı, qardaş bir ailənin üzvləridir.

Şəkildə kimləri görürsünüz?

Sizin ailənizdə kimlər var?

“Doğru – yalan, dalaşqan – mehriban” bu sözlərdən hansıları ailə üzvləri arasındakı münasibəti göstərir?

Ailə üzvlərinizdən ən çox kiminlə dostluq edirsiniz?

Ailə üzvləri hansı işlərdə bir-birlərinə kömək etməlidirlər?

Şəkildə gördük-
lərinizi danışın.

Ailədə hansı
işlərdə valideyn-
lərinizə kömək
edirsiniz?

Ailə üzvləri
birlikdə daha
nələrlə məşğul
ola bilərlər?

Aşağıdakı tapma-
calarda söhbət
hansı ailə üzvlə-
rindən gedir?

Doğulan gündən
Böyüdüb bizi,
Sevib bəsləyib
Hər birimizi

Hər gün axşam işdən gələr,
Şam edərik birlikdə.
Uşaqların üzü gülər
O, "Afərin!" dedikdə.

Hamımızın böyüyüdür,
Saçı-saqqalı ağdır.
Nəvəsini əzizləyir,
Deyir "balam qoçaqdır!"

Anamızın anasıdır,
Qayğıkeş, mehribandır.
Onu hamımız sevirik,
Bizə əziz insandır.

Ailə bir mənzildə yaşayan doğma insanların birliyidir. Bəzi ailələrdə baba-nənə və digər yaxın qohumlar birlikdə yaşayırlar və ailə üzvlərinin sayı çox olur. Ailə üzvləri bir-birinə qayğı ilə yanaşmalı, hər işdə bir-birlərinə kömək etməlidirlər.

16. KOLLEKTİV

Ətrafımızda çoxlu kollektivlər var. Sınıfdə şagirdlər, orkestrdə musiqiçilər, komandada idmançılar kollektivdir.

Şəkillərdə gördüklərinizi danışın.

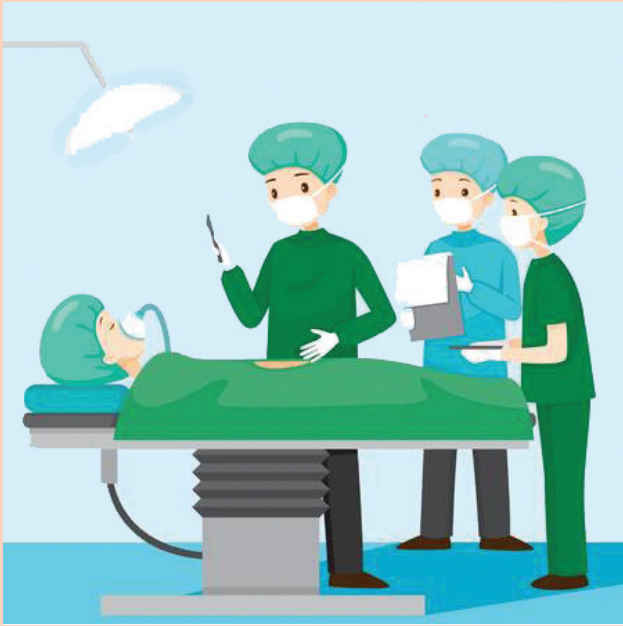

Uşaqlar melodiyanı nə üçün birlikdə ifa edirlər?

Bu oyunu təklikdə oynamaq olarmı?

Çoxluqda oynanılan daha hansı oyunları bilirsiniz?

Həkimlər xəstəni nə üçün birlikdə əməliyyat edirlər?

Təkliddə bu binanı tez tikmək mümkündürmü?

İnsanlar daha hansı işləri kollektiv şəkildə görürlər?

Kollektiv üzvləri arasında münasibət necə olmalıdır?

Kollektivdə insanlar bir-birini aldatsalar, bir-birinə yalan danışsalar, səncə, bu, kollektivin işinə necə təsir edə bilər?

Siz böyüyəndə hansı kollektivdə olmaq istəyərdiniz?

Kollektiv birlik deməkdir. Kollektivdə insanlar işləri birlikdə görürlər. Hər işi birlikdə görmək daha asandır. Güc birlikdədir.

LAYIHƏ

17. HÜQUQLARIMIZ VƏ VƏZİFƏLƏRİMİZ

Hansı ailədə yaşamasından, qız yaxud oğlan olmasından, dərisinin rəngindən asılı olmayaraq hər bir uşağın hüquqları və vəzifələri vardır.

Şəkildə kimləri görürsünüz?

Hər bir uşağın ad və soyadı var. Bu ad və soyadı uşağa kim verir?

Uşaqların təhsili üçün kimlər çalışırlar?

Kimlər uşaqların sağlamlığının keşiyində durmuşlar?

Dövlətimiz uşaqların təhsil alması və sağlam olması üçün necə şərait yaradır?

Şəkildəki uşaqlar nə edirlər?

Şəkildə nə görürsünüz?

Buradakı uşaqların hansıları məktəb qaydalarına əməl edir?

Düzgün olanların qarşısında +, düzgün olmayanların qarşısında - işarəsi qoyun.

- Dərslərləri səliqəli, sinif otağını təmiz saxlayırıq;
- Dərse istədiyimiz vaxtda gəlirik;
- Məktəbin avadanlıqlarından düzgün istifadə edirik;
- Məktəbli forması geyinmirik.

Uşaqların ad və soyadı daşımaq, təhsil, sağlamlıq, istirahət hüquqları vardır. Dövlətimiz, valideynlər, müəllimlər, həkimlər uşaqların bu hüquqlarından istifadə etməsi üçün çalışırlar. Uşaqların vəzifəsi isə yaxşı oxumaq və məktəb qaydalarına əməl etməkdir.

LAYİHƏ

18. ÜNSİYYƏT

İnsanlar salamlaşır, danışır, bir-birlərindən nə isə soruşur, fikirlərini bir-birlərinə söyləyirlər. Bu, **ünsiyyətdir**.

Şəkildə gördüklərinizi danışın.

Salamlaşarkən hansı sözlərdən istifadə edirik?

Bəs ayrılarkən hansı ifadələri işlədirik?

Kimdənsə kömək istəyəndə ona necə müraciət etmək lazımdır?

Bəs bizə kömək edən şəxsə nə deməliyik?

Bu sözlərə ümumi halda nə deyirlər?

Siz daha hansı nitq etiketlərindən istifadə edirsiniz?

İnsanlar nitq etiketlərindən nə üçün istifadə edirlər?

**Sizcə, bu uşaqlar nə söyləyirlər?
Sözləri yazın.**

Yoldaşlarınızdan kimsə kobudluq edərsə, ona nə deyərsiniz?

Nitq etiketləri insanları bir-birinə mehriban edir. Kobudluq isə insanları bir-birindən uzaqlaşdırır.

LAYIHƏ

ÖZÜNÜ YOXLA. №4

1. Bunlardan hansı inşaat kollektividir?

2. Hansı şəkildə ailə təsvir olunub?

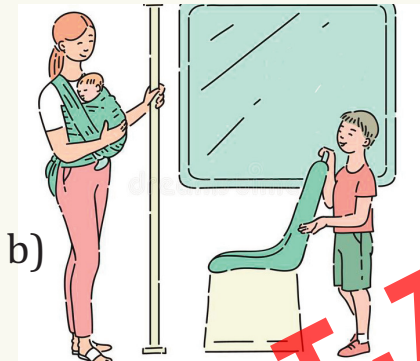
3. Sağlamlıq hüququnu kim qoruyur?

4. Hansı şəkil məktəb qaydalarına uyğun deyil?

5. Şəkillərdən hansında uşaq nəzakətli davranır?

LAZIM

Vətənimiz

Hər bir insana öz vətəni əzizdir. Vətən haqqında danışanda "ana vətən", "vətən ana"dır" deyirlər.

Biz azərbaycanlıyıq. Dövlətimizin adı Azərbaycan Respublikasıdır. Bu mövzular sizi doğma Azərbaycanımızın rəmzləri və ona aid əlamətlərlə tanış edəcəkdir.

VALEH

19. AZƏRBAYCANIN DÖVLƏT RƏMZLƏRİ

Bayraq, himn, gerb dövlət rəmzləridir. Ölkələr hər yerdə bu rəmzlərlə tanınır.

Şəkildə nələri görürsünüz?

Azərbaycan bayrağında hansı rənglər var?

Azərbaycan bayrağında qırmızı zolağın üstündə hansı şəkillər var?

Gerbimizdə hansı təsvirlər var?

Ölkəmizin paytaxtı hansı şəhərdir?

Bu şəkildə nə göstərilib?

Dövlət himnimiz nə zaman oxunur?

Himnimizi oxuyan uşaqlar əllərini niyə sinələrinə qoymuşlar?

Dövlət rəmzlərinə hörmət etmək nə üçün hamımızın borcu sayılır?

Biz doğma Azərbaycanımızı sevir, onunla gürur duyuruq. Bayrağımızı ən uca yerlərdən asır, himnimiz oxunarkən ayağa qalxırıq, çünki dövlət rəmzlərinə hörmət etmək hamımızın borcudur.

LAYIHƏ

20. AZƏRBAYCAN PULU

Biz kağız və metal pullardan istifadə edirik.

Şəkildə nə görürsünüz?

Şəkildə gördüyünüz pulların fərqi izah edin.

Azərbaycanın pulu necə adlanır?

Metal pullarımızın adı nədir?

Pul insanlara nə üçün lazımdır?

Hansı şəkil Azərbaycan pullarının hamısında var? Sizcə, bu, nə üçün belədir?

Şəkildə gördüyünüz bu oğlan nə edir?

İnsanlar pulu nələrə xərcləyirlər?

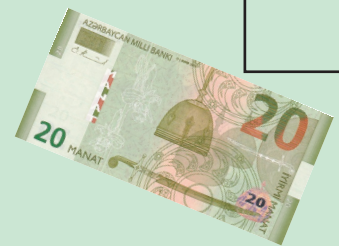
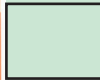
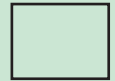
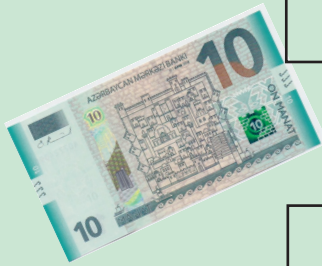
Şəkilərdə gördüklərinizi danışın.

Dəmirdəndir,
Nə əli var,
Nə də qolu.
Kartı görər,
Verər pulu.

Pulu lazımsız şeylərə xərcləmək nəyə səbəb ola bilər?

Pulları dəyərinin artmasına görə nömrələyin.

Pulumuzun adı Azərbaycan manatıdır. Metal pulumuza qəpik deyirik. Pulla ərzaq, geyim alır, işlədiyimiz qazın, suyun, işığın haqqını ödəyirik. Artıq xərclərə yol verməmək lazımdır. Belə etsək, heç vaxt pulumuz qalmırıq.

LAYİHƏ

21. BAYRAMLARIMIZ

Hər ölkənin öz bayramları vardır. Azərbaycanda da bayram günləri qeyd olunur.

Şəkillərdə hansı bayramları qeyd edirlər?

Bayramlar təqvimdəki başqa günlərdən necə fərqlənir?

Bayram günlərində insanlar nə edirlər?

Novruz bayramı başqa bayramlardan hansı xüsusiyyətləri ilə seçilir?

Biz yeni ili nə üçün bayram edirik?

8 Mart günü kimləri təbrik edirsiniz?

Mayın 9-da hansı gün qeyd edilir?
9 May günü ən çox kimləri təbrik edirlər?

Bu açıqcalardakı bayramlar haqqında nə bilirsiniz?

Siz də sevdiyiniz bayrama aid öz açıqcanızı hazırlayın.

Bayram günlərində idarələrdə iş, məktəblərdə dərs olmur.
Bayramlarda insanlar sevinir, bir-birini təbrik edirlər.
28 May Respublika Günü, 26 İyun Silahlı Qüvvələr Günü
və 9 Noyabr Bayraq Günü dövlətimizin tarixi bayramlarıdır.

LAYIHƏ

22. DİNİ BAYRAMLAR

Azərbaycan bayrağındakı yaşıl rəng islam dinini ifadə edir. İslam dininin müqəddəs bayramları dövlətimiz tərəfindən qeyd edilir.

Şəkildə nə görürsünüz?

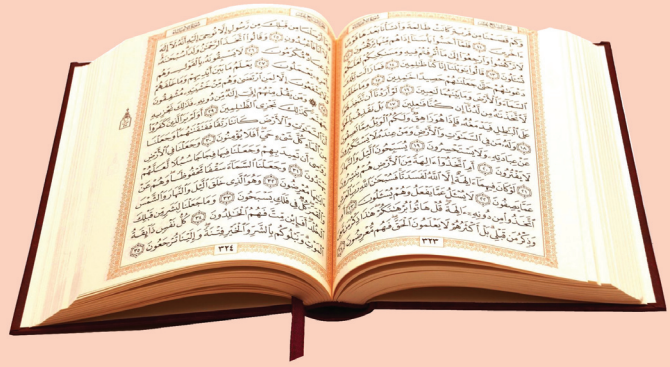
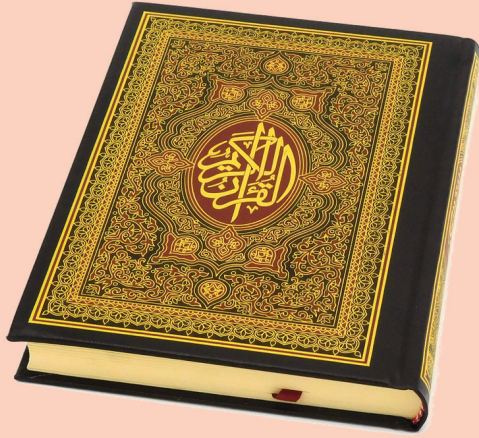

Məscidə kimlər və nə üçün gedirlər?

Azərbaycanda hansı dini bayramlar qeyd edilir?

Ölkəmizdə qeyd olunan dini bayramlar bir-birindən necə fərqlənir?

İnsanlar bu bayramları necə qeyd edirlər?

İslam dininin müqəddəs kitabı necə adlanır?

Onun başqa kitablardan fərqi nədir?

İslam dini insanları hansı yüksək keyfiyyətlərə səsləyir?

İslam dininə aid olan işarəni seçib altındakı çərçivəni yaşıl rəngləyin.

İslam dininin müqəddəs bayramlarında insanlar xeyirxah işlər görür, imkansızlara kömək edirlər. İslam dini insanları xeyirxah olmağa çağırır.

LAYIHİ

ÖZÜNÜ YOXLA. №5

1. Azərbaycanın bayrağı hansıdır?

a)

b)

c)

1. Azərbaycanın gerbində bu şəkillərdən hansı yoxdur?

a)

b)

c)

2. Himnimiz oxunarkən necə dayanmaq lazımdır?

a)

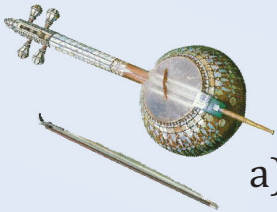

b)

c)

3.1. Azərbaycan pulu üzərində bu şəkillərdən hansı var?

a)

b)

c)

4. Hansı şəkil Novruz bayramına aiddir?

a)

b)

c)

LAYIQLI

Sağlamlığımız və təhlükəsizliyimiz

Hər bir insan öz sağlamlığının və təhlükəsizliyinin qayğısına qalmalıdır.

Bu mövzuların köməyi ilə siz sağlamlığınızı mühafizə etməyin və qəzalar zamanı təhlükələrdən qorunmağın yollarını öyrənəcəksiniz.

23. SAĞLAM OLMAQ ÜÇÜN NƏ ETMƏLİYİK?

Sağlamlığı qorumayanda insan tez-tez xəstələnir. Xəstələnmiş insan dərslərində və işlərində geri qalır.

Şəkildəki uşaqlar nə edirlər?

Təmizlik insanı xəstələnməkdən necə qoruyur?

Vaxtında yatıb-durmaq sağlam olmağa necə kömək edə bilər?

“Düzgün qidalanmaq” nə deməkdir?

Meyvə-tərəvəzi yeməkdən qabaq yumaq lazımdır. Meyvə-tərəvəz vitaminlərin mənbəyi olsa da, xəstəlik törədiciləri yuyulmamış meyvə-tərəvəzdən ağıza düşüb insanı xəstələndirə bilər.

Sizcə, təmiz havada olmağın sağlamlıq üçün faydası nədir?

Kompüter, planşet, telefonla çox oynamaq sağlamlığa necə ziyan vura bilər?

! Dırnaqların altında çoxlu mikroblar və qurd yumurtaları toplanır. Biz əllərimizi yusaq da, onlar gizlənib məhv olmur. Dırnaq yeyənlər xəstəliklərə asanlıqla yoluxur, ona görə də dırnaqlar tez-tez tutulmalıdır.

Təmizlik əşyalarını göstərən sözləri seçib altından xətt çəkin.

qələm, diş fırçası, dəftər, kompüter, sabun, çarpayı, saat, dəsmal

Sağlamlığı qorumaq üçün təmizliyə, yuxu rejiminə əməl etmək, düzgün qidalanmaq, təmiz havada hərəkətli oyunlar oynamaq, kompüter, planşet və telefonla az vaxt keçirmək lazımdır.

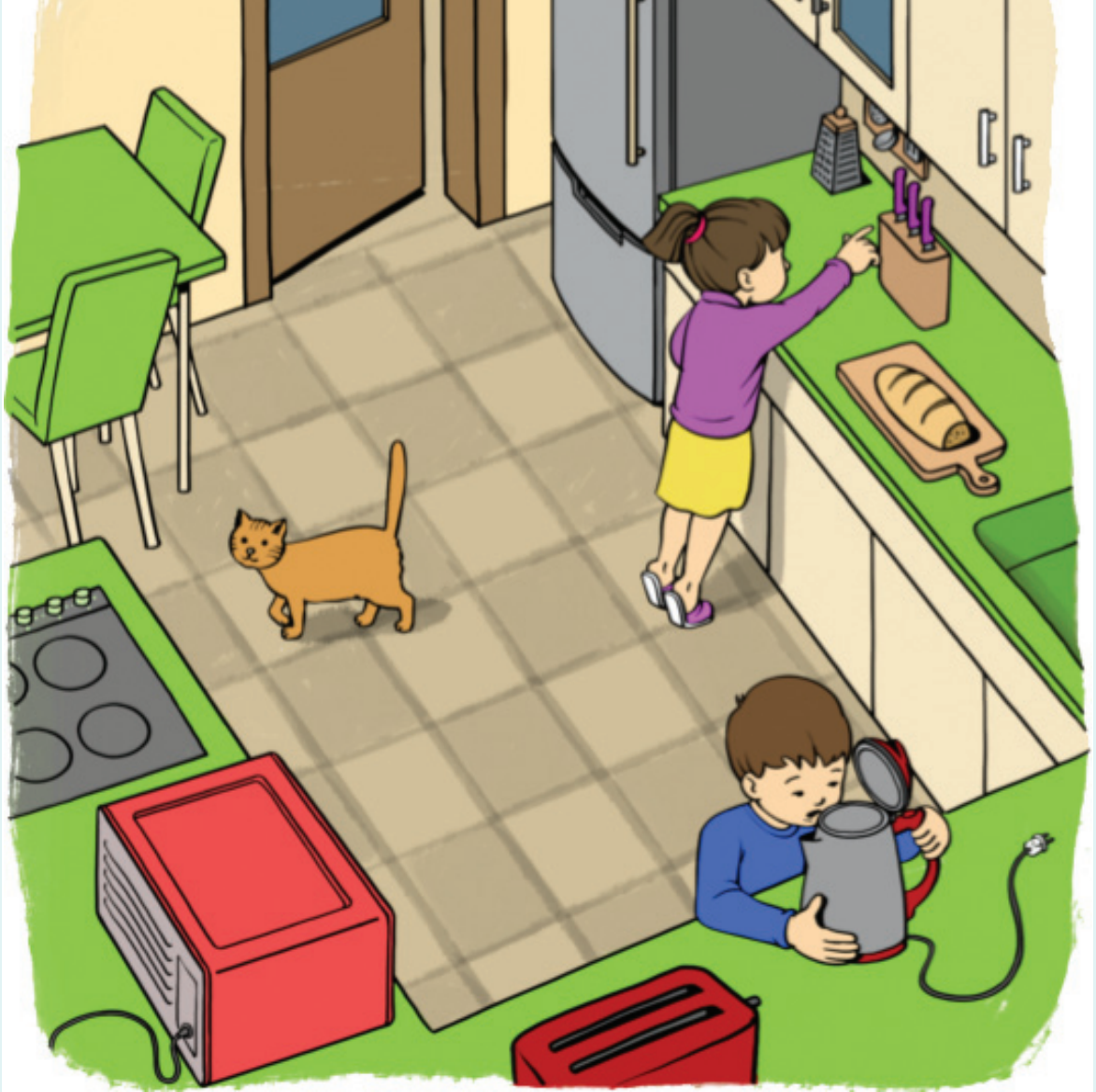
LAYIHƏ

24. EVDƏ

Hər bir evdə məişət cihazları və alətlər var. Bu əşyalar insanların həyatını yüngülləşdirir.

Şəkildəki uşaqlar nə edirlər?

Evdə hansı elektrik cihazlarından istifadə edilir?

Uşaqlar nə üçün bu cihazlardan böyüklərin nəzarəti altında istifadə etməlidirlər?

Evdə tək olarkən nələrə diqqət etmək lazımdır?

Evdə tək olduğunuz zaman tanımadığınız insanlar sizdən hər hansı səbəbdən qapını açmağı xahiş edərsə, siz necə hərəkət edərsiniz?

Tanımadığınız şəxslər üçün qapını açmayın.

Kəsici, deşici əşyalarla necə davranmaq lazımdır?

Mətbəxdə işlədilən alətləri seçin.

Məişət cihazları ilə ehtiyatsız davranıqda həyat üçün təhlükə yarana bilər. Ona görə də uşaqlar bu cihazlardan yalnız böyüklərin nəzarəti altında istifadə etməlidirlər. Kəsici, deşici əşyalarla ehtiyatla davranmaq lazımdır.

LAYIQLI

25. HƏYƏTDƏ VƏ KÜÇƏDƏ

Həyətiniz və küçəniz sizin bələd olduğunuz yerlərdir. Küçənizdə hərəkət edir, həyətinizdə yoldaşlarınızla oynayrsınız.

Şəkillərdə gördüklərinizi danışın.

Sizcə, həyətdə oynayan bu uşaqlardan hansıları səhv hərəkət edirlər?

Heyvanları nə üçün incitmək olmaz?

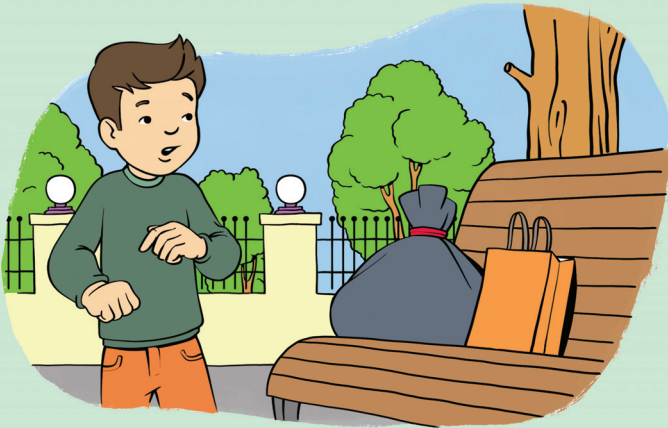
Küçənizi yaxşı tanıyırsınız mı? Evinizin ətrafında nələrin olduğunu söyləyə bilərsiniz mi?

Tanımadığınız insanlarla danışmaq nə üçün təhlükəli ola bilər?

! Heç zaman təkbaşına həyətinizdən və küçənizdən uzaqlaşmayın. Küçədə tanımadığınız insanlar sizi söhbətə çəkərsə, sizə konfet, şirniyyat təklif edərsə, dərhal onlardan uzaqlaşın.

Sahibsiz qutu və bağlamalara nə üçün toxunmaq olmaz?

! Rastlaşdığınız sahibsiz qutu və bağlamalara toxunmayın.

Təkbaşına həyətdən uzağa getmək, həyətdə və küçədə heyvanları incitmək, yad insanlarla ünsiyyətə girmək, naməlum əşyalara toxunmaq təhlükəlidir.

LAYIHİ

26. YOLDA VƏ NƏQLİYYATDA

Şəhərdə insanlar avtobuslardan və metrodan istifadə edirlər. Bunlar **şəhərdaxili nəqliyyat vasitələridir**.

Avtomobillərin hərəkət etdiyi yollarda nə üçün nişanlar və işarələr qoyulur?

Şəkildə nə görürsünüz?

Yoldakı ağ zolaqlar avtomobillər üçündür, yoxsa piyadalar?

İşıqfordakı rənglərin mənasını necə izah edə bilərsiniz?

Bu işıqforlardan hansı piyadalar, hansı sürücülər üçündür?

Şəkildəki insanlar yol hərəkəti qaydalarına necə əməl edirlər?

Üç gözü var,
Üç sözü»:
Biri deyir-

Dayan!

Biri deyir- Hazırlaş!

Biri deyir- Keç!

LAYIHƏ

İnsanlar yol hərəkəti qaydalarına əməl etməsələr, nə baş verər?

Şəkildəki uşaqlar nəqliyyatda davranmış qaydalarına necə əməl edirlər?

Bu işarələrin mənasını necə izah edə bilərsiniz?

Ətrafdakı insanlar bu oğlana niyə narazılıqla baxırlar?

Yol hərəkəti qaydalarına aid nişanlarını seçin.

Yol hərəkəti qaydaları və yol nişanları insanların təhlükəsizliyi üçündür. Yolda hərəkət zamanı və nəqliyyatdan istifadə edərkən bu qaydalara əməl etmək vacibdir.

LAYIHƏ

27. QƏZA BAŞ VERƏRSƏ

Bəzən gözlənilməz qəzalar baş verir. Bu zaman xilas-edicilər, yanğınsöndürənlər köməyə gəlirlər.

Bu şəkildə hansı hadisə göstərilib?

Zəlzələ zamanı nə baş verir?

Sizcə, zəlzələ baş verməsi insanlardan asılıdır mı?

Zəlzələ zamanı özümüzü necə qoruya bilərik?

Şəkildə gördüklərinizi danışın.

Təbiət hadisələri bəzən çox güclü olur, insanlara və təbiətə ziyan vurur. Bu cür hadisələrə *təbii fəvqəladə hadisələr* deyirlər. "Fəvqəladə" qeyri-adi deməkdir.

Zəlzələ zamanı eyvana çıxmaq və liftə minmək olmaz.

LAYIHİ

Yanğın baş verməsi insanlardan necə asılıdır?

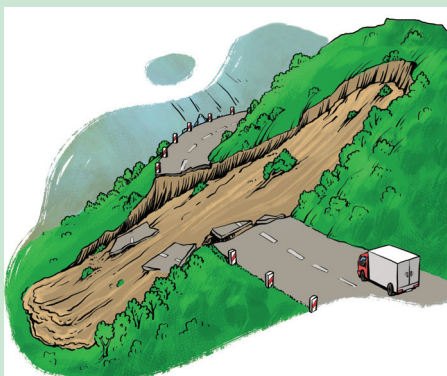
Yanğın zamanı necə hərəkət etmək lazımdır?

Yanğın baş verərsə, dərhal 101 və ya 112 nömrəli telefonlara zəng vurub xəbər vermək lazımdır. Pəncərələri açmaq, tüstüdən boğulmamaq üçün dəsmalı isladıb ağız-burunu örtmək, döşəməyə uzanıb yavaş-yavaş çıxışa doğru sürünmək lazımdır.

Aşağıdakı şəkillərdə *subasma, sürüşmə, güclü külək* göstərilmişdir. Hər şəklin altından hadisənin adını yazın.

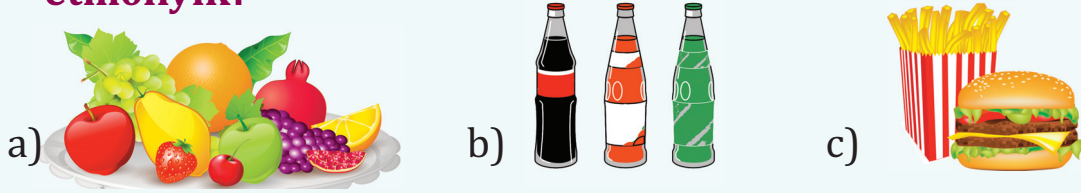

Qəza baş verərsə, xilasedicilər gələncə qədər hər bir insan özünü mühafizə etməyi bacarmalıdır. Bunun üçün qəza zamanı davranış qaydalarına və böyüklərin göstərişlərinə dəqiq əməl etmək lazımdır.

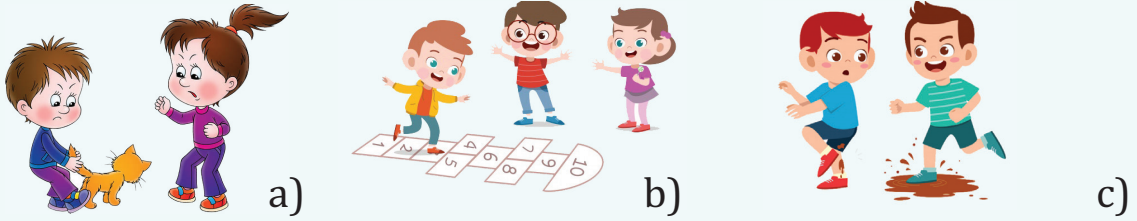
LAYIHƏ

ÖZÜNÜ YOXLA. №6

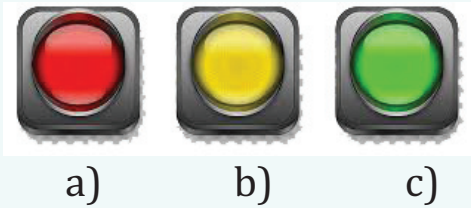
1. Sağlam olmaq üçün hansı qidaları daha çox qəbul etməliyik?

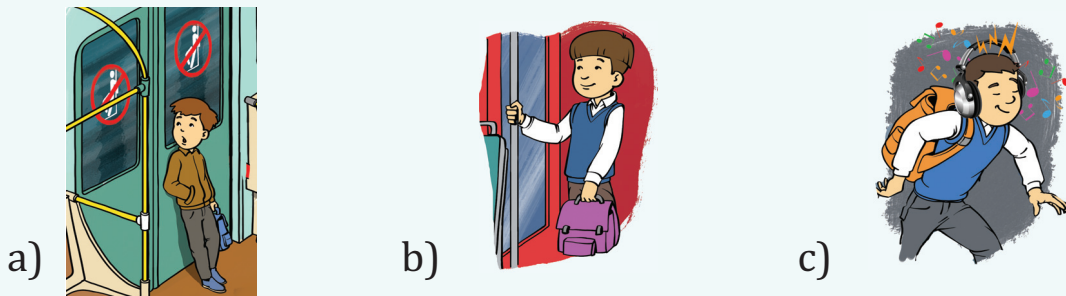
2. Hansı uşaqlar həyətdə oyun zamanı düzgün davranır?

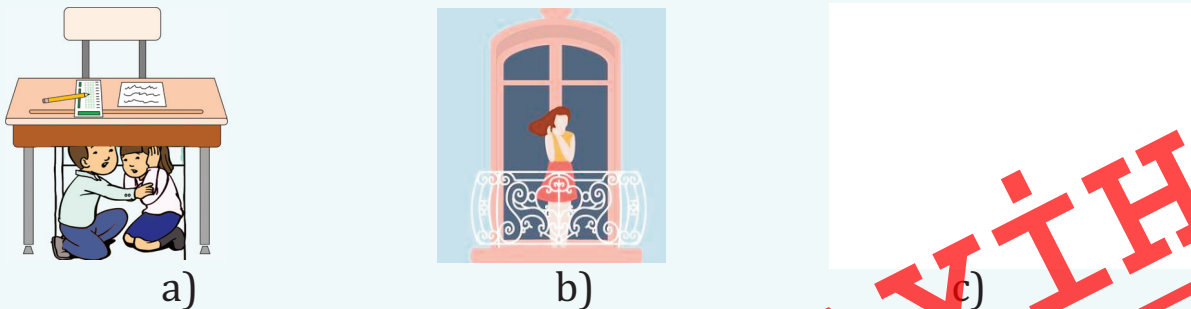
2. İşıqforun hansı işarəsi «dayan!» əmrini verir?

3. Hansı şəkil nəqliyyatda davranış qaydalarına uyğundur?

4. Zəlzələ baş verərkən nə etmək lazımdır?

BİZ İL ƏRZİNDƏ NƏLƏRİ ÖYRƏNDİK?

- 1) Ətraf mühitin təmiz saxlanması üçün canlıların sağlamlığı üçün əhəmiyyətini izah edin.
- 2) Fəsilələrin dəyişməsi, gecə və gündüzün yaranması haqqında bildiklərinizi şərh edin.
- 3) Ət və süd məhsullarının insan üçün faydasını şərh edin.
- 4) Meyvə və tərəvəzlərin vitaminlərlə zəngin olması haqqında fikirlərinizi söyləyin.
- 5) Təhsil, sağlamlıq və istirahət hüquqları barədə bildiklərinizi şərh edin.
- 6) Məktəb və ünsiyyət qaydaları arasında fərqi izah edin.
- 7) Dövlət rəmzləri haqqında bildiklərinizi söyləyin.
- 8) Sağlamlığın qorunması şərtlərini izah edin.
- 9) Evdə, küçədə, nəqliyyatda və yolda olarkən təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməyin vacibliyini əsaslandırın.
- 10) Adi təbiət hadisələri ilə fəvqəladə hadisələrin fərqi izah edin.

Tapmacaların cavabları
Səh 10 – Çay
Səh. 19 – Gecə-gündüz
Səh. 23 – Yağış
Səh. 25 – Əlcək, qar, şaxta baba, qaradami
Səh. 26 – Qaranquş
Səh. 31 – Buğda
Səh. 33 – Kələm
Səh. 37 – Süd
Səh. 41 – Ana, ata, baba, nənə
Səh. 53 – Bankomat
Səh. 66 – İşıqfor

LAYIHİ

BURAXILIŞ MƏLUMATI

HƏYAT BİLGİSİ 1

Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci sinfi üçün

Həyat bilgisi fənni üzrə

DƏRSLİK

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər

Gülər Mehdiyeva

Aygün Həşimova

Redaktoru

Bədii və texniki redaktoru *Abdulla Ələkbərov*

Dizayneri

Təhmasib Mehdiyev

Rəssamı

Məzahir Hüseyn

Korrektoru

Mətanət Kərimova

Dərsliyə müvafiq parametrlər üzrə rəy verən təşkilatlar:

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi: 2020-___)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 7,6. Fiziki çap vərəqi 8,0. Səhifə sayı 80.

Formatı 70x100 1/16. Kəsimdən sonrakı ölçüsü 165x240 mm.

Ofset kağızı. Məktəb qarnituru. Şriftin ölçüsü 13-16 pt. Ofset çapı.

Sifariş ____. Tiraj ____. Pulsuz. Bakı—2020.

Nəşrə hazırlayan:

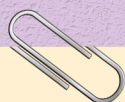
«Aspoliqraf LTD» MMC

Bakı, Fətəli xan Xoyski küç., 151

Çap edən:

LAYIHƏ

PULSUZ

Əziz məktəbli!

Bu dərslik sənə Azərbaycan dövləti tərəfindən bir dərs ilində istifadə üçün verilir. O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri qazanmaq üçün sənə etibarlı dost və yardımçı olacaq.

Sənə təhsildə uğurlar arzulayırıq!

LAYİH